

De effecten van de COVID-19 crisis: betalen leerlingen met leerproblemen de rekening?

Netwerk Leerproblemen Vlaanderen pleit ervoor om op het einde van dit schooljaar rekening te houden met de extra kwetsbaarheid van kinderen met leerproblemen omwille van de onderwijsaanpassingen die de Coronapandemie met zich mee bracht. Dit vraagt een milde en toekomstgerichte deliberatie die, vooral op belangrijke overgangen in de schoolloopbaan, de toekomstmogelijkheden van deze kinderen niet hypothekeert.

Lezen, spellen en rekenen zijn basisvaardigheden die essentieel zijn om op een volwaardige manier aan diverse aspecten van de samenleving te kunnen participeren. Het behoort primair tot de taak van het onderwijs om kinderen deze vaardigheden bij te brengen. Tal van kinderen ervaren echter problemen in dat proces van leren lezen, spellen of rekenen. Bij heel wat van hen gaat het om een tijdelijk probleem dat met goed en aangepast onderwijs en extra instructietijd relatief gemakkelijk opgelost kan worden. Bij een kleine groep zijn de problemen zo specifiek en hardnekkig dat lezen, spellen of rekenen zelfs met de beste zorgen in ons onderwijs (die een adequate basisdidactiek, gerichte differentiatie en individuele en intensieve remediërende leerhulp omvat) niet tot voldoende beheersing komen zonder dat daarvoor aanwijsbare redenen te vinden zijn. We spreken in dit geval van een ‘leerstoornis’, of van dyslexie of dyscalculie. Internationaal wordt aangenomen dat 5 à 10% van de schoolgaande kinderen een specifieke leerstoornis op het gebied van lezen, spellen of rekenen vertoont (American Psychiatric Association, 2013).

Vaak beperken leerproblemen zich niet tot specifieke problemen met leren lezen, spellen of rekenen, maar is er ook sprake van secundaire problemen met studievvaardigheden, plannen, verhoogde afleidbaarheid, faalangst enz. Dergelijke problemen kunnen een nefaste invloed hebben op de studieloopbaan van deze leerlingen. Het afstandsonderwijs, waar we in COVID-tijden gebruik van maken, doet bovendien vaak extra beroep op deze vaardigheden, waardoor kinderen met leerproblemen in deze context extra kwetsbaar zijn.

Tijdens deze COVID-19 crisis zien we dat veel meer kinderen dan voordien problemen ervaren met het accuraat en vlot leren lezen, spellen en rekenen. Leerkrachten basisonderwijs signaleren de grootste noden bij Nederlands, zelfredzaamheid, zelfsturing en socio-emotionele ontwikkeling (Vlaamse Onderwijsinspectie, 2020). De Witte en Maldonado (2020) stelden bovendien vast dat de ongelijkheid in testcores binnen scholen met 17% steeg voor wiskunde en met 20% voor Nederlands. Tussen scholen nam de ongelijkheid toe met 7% voor wiskunde en 18% voor Nederlands. De leerverliezen en toename van de ongelijkheid waren groter in scholen met meer kwetsbare leerlingen. Een deel van die problemen zijn wellicht nog op te lossen, maar dat zal een adequate aanpak en ook tijd kosten.

Daarom maken we ons als Netwerk Leerproblemen Vlaanderen zorgen voor de gevolgen hiervan voor leerlingen die zich nu op een scharniermoment in hun schoolloopbaan bevinden, bijvoorbeeld bij de transitie van kleuter naar lager onderwijs, bij het toekennen van ‘getuigschriften’ als toegang voor de A-stroom in het secundair onderwijs of voor leerlingen

die overgaan naar een volgende graad in het secundair onderwijs en eventueel van studierichting (moeten) veranderen.

We pleiten voor enige mildheid en een **toekomstgerichte deliberatie**, ermee rekening houdend dat leerlingen vaak wel de mogelijkheden hebben om te leren maar in deze COVID-periode misschien geen optimale leeransen kregen. Voor deze leerlingen kan de klassenraad een onderbouwde beslissing nemen rekening houdend met het feit dat leerlingen vorig jaar veel gemist hebben en nu weer al een half jaar in afstandsonderwijs instructie krijgen. Leerkrachten hebben een goed zicht op de behoeften van leerlingen en weten wat bijkomend nodig is volgend schooljaar. Elke klassenraad zou bij zijn oordeel op het einde van dit schooljaar dus veeleer moeten uitgaan van de mogelijkheden van de leerlingen dan van de reële leerresultaten en moeten aangeven welke remediërende activiteiten naar volgend jaar aangewezen zijn.

Het is daarbij van belang om kinderen het voordeel van de twijfel te geven en geen ondoordachte beslissingen te nemen die grote gevolgen hebben voor de rest van hun schoolloopbaan (en misschien zelfs voor de rest van hun leven). In deze coronatijden is het moeilijk om op een valide manier in te schatten wat kinderen zullen kunnen en of ze de opgelopen leerachterstand zullen inhalen of niet. Vaak is een flexibel leertraject voor deze leerlingen zelfs niet nodig en kan extra instructietijd en goed gerichte ondersteuning en aanpassingen (remediëren, compenseren) ervoor zorgen dat leerverliezen verminderen. Ook heeft ieder onderwijsnet vaak een aanbod om dit op een doelgerichte manier aan te pakken. Toch blijft vooral geloof in kinderen nodig opdat ze in zichzelf zouden durven geloven.

Uit cijfers van de onderwijsinspectie blijkt alvast dat bij de kleuters in 15% van de scholen ongeveer een vierde van de kleuters ontwikkelingsvertraging opliep. Zo'n 8% van het totaal aantal bevroegde scholen gaf aan dat meer dan de helft van de kleuters ontwikkelingsvertraging opliep (Vlaamse Onderwijsinspectie, 2020b). In juni 2020 stelde iets meer dan 40% van de teams de gemiddelde vertraging matig tot ernstig is: de kleuters dienen volgend jaar (2020-2021) (intensief) verder opgevolgd te worden. **Laat ons daarom alvast voorzichtig zijn bij het bijvoorbeeld niet toelaten van kinderen in de lagere school** omwille van bijvoorbeeld taaltoetsen of andere vaardigheidstoetsen.

Wat de kinderen van de lagere school betreft, bleek uit cijfers van de onderwijsinspectie dat 73% van de scholen in juni 2020 aangaf dat geen of slechts enkele leerlingen leerachterstand hadden opgelopen. Iets meer dan 20% van de scholen gaf aan dat een vierde van de leerlingen leerachterstand opliep. 5% van het totale aantal bezochte scholen gaf te kennen dat meer dan de helft van de leerlingen leerachterstand opliep (Vlaamse Onderwijsinspectie, 2020b). Er lijken dus grote verschillen te zijn tussen scholen. Daar waar sommige scholen aangaven dat er weinig leerachterstand was, trokken andere scholen enorm aan de alarmbel. Daarnaast bleek dat zowel voor de kleuters als voor de leerlingen van de lagere school men schatte dat een vierde van de scholen (n=239) aangaven dat minstens 25% van de kinderen vertraging of achterstand had opgelopen. Gemiddeld schatte 40% van de scholen de vertraging van de kleuters als matig tot ernstig in, d.w.z. dat die kinderen volgend schooljaar nog (intensief) opgevolgd dienen te worden. Voor de leerlingen van de lagere school ging het om 50% (Vlaamse Onderwijsinspectie, 2020b). **Laat ons in deze periode daarom ook voorzichtig zijn met het niet toekennen van een getuigschrift basisonderwijs** of het verbieden van de toegang tot een specifieke onderwijsvorm.

Ook binnen het secundair onderwijs is omzichtigheid en wijsheid in de overgang naar de hogere graden aangewezen. De Witte en Maldonado (2020) zagen dat er meer heroriënteringstrajecten waren dan vroeger en maakten zich zorgen over een verhoging van aantal kinderen die zullen moeten blijven zitten (zie ook artikel in KLASSE – <https://www.klasse.be/257112/werk-leerachterstand-weg-met-extra-handen-in-de-klas/>).

In het rapport van de Onderwijsinspectie naar aanleiding van een digitale bevraging over leerachterstand en welbevinden van Vlaamse leerlingen in het najaar van 2020 stond bovendien: bijna de helft van de leerlingen secundair onderwijs vreesde dat de schoolsluitingen in het schooljaar 2019-2020 een negatieve impact zullen hebben op hun diploma of hun latere job.

We stellen momenteel ook meer en meer toeleiding naar het buitengewoon onderwijs vast.

Er is tenslotte ook meer vraag naar ondersteuning van het ondersteuningsmodel (via verslagen of gemotiveerde verslagen), waar we ons zorgen over maken. Hulp wordt nog al te vaak gekoppeld aan zo'n (gemotiveerd) verslag, wat jammer en niet de bedoeling is. We blijven vaak nog teveel steken in het binaire of minder valide denken. Laat ons niet vergeten dat de klassenraad best naar het totaalbeeld van de leerling kijkt, met expliciete aandacht voor zijn/haar sterke kanten. Deliberatie mag niet verengd worden tot de evaluatie van een beperkt aantal leergebieden, noch om een 'afvinken' van alle leerplandoelen.

We willen talenten bij alle leerlingen ontwikkelen en waarschuwen voor onterecht labelen. Het gevaar dat Covid-19 met zich meebrengt heeft in vele gevallen te maken met het niet kijken naar de oorzaken die mogelijk te vinden zijn in het aanbod, de ondersteuning, de opvolging, de feedback, de bijsturing, de herhaling die heel wat stappen in het leerproces nodig hebben. Covid mag geen excuus zijn om hier niet naar te kijken. Covid is voor veel kinderen een surplus op reeds bestaande moeilijkheden. Men mag in deze tijd ook van ouders niet verwachten dat ze allemaal plots didactisch goed onderlegd zijn en zelf met die problemen aan de slag kunnen.

We maken ons als netwerk leerproblemen dan ook zorgen en trekken aan de alarmbel om deze effecten van de COVID-19 crisis op kinderen met leerproblemen met bijzondere aandacht te benaderen.

Literatuurverwijzingen:

- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. Fifth edition. DSM-5™*. Washington: Author.
- De Witte, K., & Maldonado, J.E. (2020). De effecten van de covid-19 crisis en het sluiten van scholen op leerlingprestaties en onderwijsongelijkheid. *Leuvense economische standpunten* 2020/181. [LES%202020%20181%20effect%20COVID-19%20op%20onderwijs.pdf](https://www.leuvensestandpunten.be/2020/181/les-effect-covid-19-op-onderwijs.pdf)
- Vlaamse Onderwijsinspectie (2020a). *Leerachterstand en welbevinden bij de Vlaamse leerlingen in het najaar van 2020*. Data online bevragingen door de onderwijsinspectie (https://onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/VOI%202020%20Datablad%20online%20bevragingen%20KDL%20%28leerachterstand%20en%20welbevinden%29_0.pdf).
- Vlaamse Onderwijsinspectie (2020b). *Resultaten schoolbezoeken Gewoon Basisonderwijs, 25 juni 2020* (<https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/200625%20RAPPORT%20SCHOOLBEZOEKEN%20GBAO.pdf>)